

látni a neolitikum és az Árpád-kor közötti időszakban bekövetkezett eróziós (mesterséges?) feltöltődést (ez helyenként 80–100 cm-es emelkedést jelent).

Az I. szelvényben befejeztük a feltárást, majd a meddőhányó ráhordása után kinyitottuk a meddőhányó alatt lévő lelőhelyszakaszt is (IV. szelvény), ahol neolitikus gödröket, egyelőre meghatározhatatlan korú árkokat, késő avar sírokat (sírcsoportban) és egy újkori tanya romjait azonosítottuk.

A II. szelvényben a szarmata körárkos temetőrészt fejeztük be. Ezen a területen eddig 4 középső neolitikus (AVK) és 56 szarmata sír került elő. A szarmata sírok többségükben kiraboltak voltak, de így is sikerült néhány mellékletben gazdag, érintetlen sírt feltárni, melyekbe edényeket, bronzfibulákat és sok gyöngyből álló gyöngyfüzéreket helyeztek mellékletként. Még a kirabolt sírokban is találtunk gazdag mellékletmaradványokat (ép edény a lábánál, otthagytott üvegpaszta-gyöngyök a koponya alatt vagy a bokán).

A középső neolitikus sírok közül három melléklet nélküli volt, a negyedikben viszont edény, mészkőgyöngyök kerültek elő és okkernyomokat figyeltünk meg.

Ezen a területen több, tértagoló árkot is azonosítottunk: 1 középső neolitikus, 1 szarmata, 2 pedig újkori lövészárk volt. Ezenkívül szarmata kutakat, munkagödröket, középkori szabadtéri kemencéket és hozzájuk tartozó hamusgödröket tártunk fel.

A III. szelvényben a középkori leletekkel teli objektumok és jelenségek igen intenzíven kerültek elő (szabadtéri kemencék és tüzelőterek hamus gödreikkel, valamint kutak és árkok) a szarmata és neolitikus objektumok (kutak, gödrök) mellett.

A neolitikus, szarmata és középkori objektumok mellett 4 kelta földbe mélyített házalapot és egy nagyobb agyaggyerő gödröt tártunk fel. A vaskori objektumok újdonságnak számítanak ezen a lelőhelyen. A középkori objektumok közül jelentőségükben kiemelkednek a nagyméretű kutak, melyeket hasított fával, deszkával béleltek ki. Különösen érdekes egy olyan kút, amelyben hordó alakú dongára kialakított deszkák szolgálták bélésül; kívül tömörített földdel szorították össze a deszkákat. Néhány kút aljában ép edényeket (korsókat) találtunk.

Itt is sok kemence és egyéb szabadtéri tüzelőhely nyoma került elő. Úgy tűnik, hogy a vaskor késői időszakában (Kr. e. 4–1. sz.) ez a terület folyamatosan száraz lehetett, ezért találtunk itt házakat. A többi korszakból ezen a területen sem sírok, sem lakóházak nyomai nem kerültek elő.

HAJDÚ ZSIGMOND – NAGY EMESE GYÖNGYVÉR

98. Decs, Ete

(Tolna megye) Kö

2008. május 11. és június 29. között végzett Miklós Zsuzsa légi felderítéses megfigyelést a mezőváros területén, ahol ebben az évben sem volt egységes a növényzet.

A tervezett terepbejárások célja az egyes területrészek művelés nyomán változó állapotának ellenőrzése volt.

Március 16-án a mezőváros K-i részén igen apró fazék oldaltöredékeket, pohár alakú kályhaszem töredékeit és állatcsontmaradványokat figyeltünk meg. A mezőváros középső részén gabona állt. A szőlőhegyi út esetében a két padka megerősítése volt látható. Ezt a mezővárost érintő részen is megfigyelhettük.

Október 15-én ismét terepbejárást végeztünk a mezőváros középső területén, melynek során a szokásos késő középkori leletanyagot találtuk. A Kovács Gyöngyi vezette OTKA program keretében végzendő talajvizsgálathoz a mezővárost övező egykori patakmeder területén is tartottunk terepszemlét, főként a K-i oldalon, valamint az É-i oldal egyik egykori mederkanyarulatánál.

November 23-án a mezőváros DK-i részénél végeztem megfigyeléseket. A területen nem mutatkozott a korábbi időszaknál jelentősebb mennyiségű leletanyag a felszínen.

VIZI MÁRTA

99. Dédestapolcsány, Verepce-tető

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, LT

2008. június 2-án valamint szeptember 11–13. között fémdetektoros vizsgálatot végeztünk a Verepce-bércen található őskori magaslati erődített telepen. A Nováki Gyula által felmért és leírt, közel 120 ha területű lelőhely egy É–D irányú hegygerincen helyezkedik el. Belső területe erősen tagolt, a hegy tömbjét alkotó palából két mészkőkúp emelkedik ki, a Dédesi vár, amelyen egy középkori várom található és az erődítési nyomokat nem mutató Kis-vár. Ezekről délre a Vásárhely-parlag és a Vár-pada emelkedik ki, majd a telepet a névadó Verepce-vár nevű D felé lassan emelkedő és szélesedő hegyhát zárja. A hegygerinc K-i és Ny-i oldala egészen a völgytalpig teraszosítva van, azonban a Ny-i oldal a növényzet sűrűsége miatt nehezen járható.

2007-ben a Herman Ottó Múzeum munkatársai egy leletbejelentést követően a Verepce-váron fémeszközöket és vas nyersanyagrögöket, valamint néhány bizonytalan korú bronztárgyat gyűjtöttek, műszeres vizsgálatot a telep többi részén nem végeztek.

Korábbi kirándulásaink alkalmával a lelőhely több pontján is nagyszámú bolygatás nyomát figyeltük meg. A rablógödrök mérete, valamint a körülöttük szétdobált kerámiatöredékek és vastárgyak illegális fémkeresők tevékenységére utaltak. Az erődített település egészén megtalálható rablógödrök szóródása a területre régóta visszajáró, tervszerűen dolgozó fosztogatók jelenlétére utalt.

Munkánk során mi is több helyen találtunk olyan, a felszínen heverő őskori vastárgyakat, amelyeket feltehetően a lelőhelyet fosztogató fémkereső műszeres rablók ástak ki, de mivel nem tulajdonítottak különösebb értéket nekik, eldobták őket. Közülük kiemelkedik két vas tokos balta, néhány nagyméretű vas nyersanyagrög és egy vasból készült fibula. A verepce-bérci őskori tele-

pülés majd minden pontján végeztünk műszeres kutatásokat. A terület nagysága miatt a laza csatárláncban haladó, „portyaszerű” bejárasi módszert alkalmaztuk a lelőhely kutatása során.

A K-i oldalon, a Verebce-vár vagy Verebce-bérc É-i végén a 615 m-es magassági pont közelében elhelyezkedő teraszoron egy középső vaskori háromélű bronz nyílhegyet valamint néhány bizonytalan korú bronzlemez-töredéket találtunk.

A Kis-vártól Ny-ra eső karakteres teraszorok (az ún. Pados) környezetében előkerült leletek közül egy a La Tène C1 periódusba keltezhető, pseudo filigrán bronz karperec töredéke emelkedik ki. Erről a területről más biztosan keltezhető fémtárgy nem került elő, viszont nagy mennyiségű, kézzel készült vaskori kerámiát gyűjtöttünk a teraszokon. Egy helyen a vékony humuszréteg alatt tapasztott padló nyomaira bukkantunk.

A Vásárhely-kő, a Vár-pada és a Vásárhely-parlag területén valamint az alattuk húzódó teraszoron biztosan keltezhető régészeti fémleletet nem találtunk. Ezeken a részeken különösen sok rablógödör figyelhető meg, elképzelhető, hogy itt a fosztogatók tevékenységével áll összefüggésbe az észlelt fémlelethiány. A turisták által gyakran látogatott Dédes vára és a Kis-vár közötti nyereg a felszínen szétdobált fémhulladékok nagy száma miatt nem volt alkalmas fémkereső műszeres vizsgálatra.

A lelőhely korábban ismert határain kívül az É-i oldalon a sánctól kb. 300 m-re a Vár-erdő nevű részen az enyhén kiszélesedő hátakon újabb lelőhelyeket azonosítottunk. A Ny-i oldalon 402 m-es magasságban egy középső vaskori hamvasztásos temetőre bukkantunk. A felszín alatt mindössze 10–30 cm-es mélységben jelentkező temetkezésekre a bennük lévő fémmellékletek jelei alapján bukkantunk. Négy sír leletmentését végeztük el. Közülük három szórt hamvasnak, egy pedig urnásnak bizonyult. Az egyik temetkezésben a hamvakat nagyobb kövekből kialakított gyűrűvel övezték. A feltárt temetkezések mellékleteit vaskések, vaskarikák és jellegzetes szkíta kori bronzékszerek alkotják.

A területen műszereinkkel nagyszámú további fémtárgyakra utaló jelet észleltünk, ami alapján feltételezhető, hogy itt egy jelentősebb sírszámú, nagy kiterjedésű vaskori temetővel számolhatunk. Idő és felkészültség hiányában az említett négy sír kibontásán kívül több temetkezés feltárására az észlelt jelek ellenére nem vállalkozhattunk.

A területen már jártak előttünk fémkereső műszeres rablók, amire az avar szintje alatt szórványként előbukkanó, valószínűleg megbolygatott sírokból származó vaskések, bronzcsüngő és bronzlemezdarabok utaltak. Átvizsgáltuk az erődített teleptől távolabb található Vár-erdő Bán-völgye feletti részén található halomsírok környezetét, itt őskori régészeti anyag nem került elő.

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy az általunk talált fémtárgyak arra utalnak, hogy az őskori erődített település az eddigi elképzeléssel ellentétben elsősorban nem a késő bronzkor, hanem a középső és késő vaskor időszakára keltezhető.

Munkánk az OTKA T037315 számú pályázata által támogatott, a késő bronzkori bronzkincseket és a bronzdeponálás szokását kutató program része volt.

Munkatársak: Bíró Péter, Lassányi Gábor régészek; Kalli András, Paár Ferenc, Tóth Farkas Márton, Diriczi Zsombor egyetemi hallgatók; Bacskai István, Sándor Lajos technikusok; Saléti György.

SZABÓ GÁBOR

100. Dédestapolcsány, 2. számú barlang

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

2008. július 21-én helyszíni szemlét végeztünk a barlang nyílása előtt, ahonnan a fák egy részét gyökerestől eltávolították. E munka során a barlang előtti rétegekből 5×4 m-es kiterjedésű területen közepes mennyiségben kora bronzkori kerámiatöredékek, valamint csonttöredékek kerültek elő.

A leletanyagot a miskolci Herman Ottó Múzeumban helyezték el.

Munkatársak: Ferenczy Gergely, Pusztainé Fischl Klára.

PUSZTAI TAMÁS

101. Dég, Ságvári utca

(Fejér megye) Kő

2008 októberében épülő lakóház alapozási árkainak kiásását követően régészeti megfigyelést végeztem a telken (Hrsz.: 104/1). Az árkok kb. 60–70 cm mélységűek és kb. 30–40 cm szélesek voltak. A kiásott alapárkokban látható volt a próbafeltárás során jelentkező objektumok további részleteinek elszíneződése, ezeket azonban az alapozási munkák nem bolygatták meg. A kitermelt földből – a felső, korábban valószínűleg már bolygatott humuszrétegből – középkori (kb. 14–15. századi) kerámiatöredékeket gyűjtöttem. Megállapíthattuk, hogy a lelőhely teljes bizonyossággal túlnyúlik a próbafeltárással érintett területen, az épülő ház részben elfedi azt.

SCHILLING LÁSZLÓ

102. Diósberény, Alt Kirch

(Tolna megye) Kő

Diósberény középkori templomát a 18–19. században számos forrás említi, helyét dúlónév is őrzi. 2008. február végi terepbejárásom szerint a templom helye a belterület Ny-i szélén, a Petőfi utcai házak mögötti löszfal tetején fekvő kiskertekben található. A falu valószínűleg a templomtól K-re, a mára beépített patakparton feketett.

K. NÉMETH ANDRÁS

103. Döbrököz, Alsósütvény

(Tolna megye) B

Sütvény középkori templomát a Pesty Frigyes-féle kérdőívben említették. Torma István 1963-ban a Döb-